

MOJSIJE

HAUARD FAST

Preveo
Nikola Jordanov
■ Laguna ■

Naslov originala

Howard Fast

MOSES

Copyright © 1958, 2000 by Howard Fast

Introduction copyright © 2000 by Howard Fast

Translation Copyright © 2006 za srpsko izdanje, LAGUNA

Beti, Rejčel i Džonatanu

UVOD

Bez Mojsija je nemoguće zamisliti hrišćanstvo ili judaizam; čak se i islam oslanja na ovaj moćni, kolosalni, polumitski lik. Bibliju proučavam od ranog pubertetskog uzrasta, čitam je zbog njene lepote i književne vrednosti, zbog veličanstvenih kadenci i čudesne, neumoljive istorije. Od svih naroda jedino su Jevreji svoju istoriju pisali ne izvinjavanjući se nikome, beležeći svoje najgore i najbolje trenutke, kao i svako kršenje zakona i propisa koje im je dao Mojsije. Obožavali su Boga koji je nagrađivao dobro i kažnjavao zlo.

Evo biblijskog uvoda u priču o Mojsiju, uzetog s početka knjige *Izlazak*:*

A neko od plemena Levijeva otide i oženi se kćerju Levijevom. I ona zatrudnje i rodi sina; i videći ga lijepa, krijaše ga tri mjeseca.

(Faraon je naredio da se pobiju sva jevrejska muška deca.)

A kad ga ne može više kriti, uze kovčežić od site i obli ga smolom i paklinom i metnu dijete u nj. I odnese ga u trsku kraj rijeke. A sestra njegova stade podalje da vidi šta će biti od njega.

* U prevodu Đure Daničića. (Prim. prev.)

A kći Faraonova dođe da se kupa u rijeci, i djevojke njezine hodahu kraj rijeke; i ona ugleda kovčežić u trsci, i posla dvorkinju svoju, te ga izvadi. A kad otvori, vide dijete, i gle, dijete plakaše; i sažali joj se, i reče: to je Jevrejsko dijete.

Tada reče sestra njegova kćeri Faraonovoj: hoćeš li da idem da ti dozovem dojkinju Jevrejku, da ti doji dijete?

A kći Faraonova reče joj: idi.

I otide djevojčica, i dozva mater djetinju.

A kći Faraonova reče joj: uzmi ovo dijete i odoj mi ga, a ja ću ti platiti. I uze žena dijete i odoji ga. A kad dijete odraste, odvede ga ka kćeri Faraonovoj, a ona ga posini; i nadjede mu ime Mojsije govoreći: jer ga iz vode izvadih.

A evo šta o Mojsiju čujemo dalje u *Izlasku*:

„I kad Mojsije bijaše velik, iziđe k braći svojoj, i gledaše nevolju njihovu...“

Dakle, od njegovog rođenja do trenutka kada je ubio egipatskog nadzornika i bio prisiljen da beži iz Egipta, o Mojsiju ne znamo apsolutno ništa, ni o njegovom detinjstvu, niti o njegovoj mladosti niti o ranoj muževnosti.

Pre četrdeset godina, kada sam pisao ovu knjigu, uronio sam u egipatsku istoriju i drevnu egiptologiju; ali to je bilo pre četrdeset godina. Mnoge događaje sugerisala mi je opširna mitologija o Mojsiju čiji su tvorci rabini koji su o njemu pisali u Talmudu, ali ne znam kolika je njena istorijska vrednost.

Nisam uveren da su ti rabini, koji su živeli hiljadu godina kasnije, znali mnogo o životu jednog egipatskog princa, no pripovesti su im zanosne i zdušno sam ih koristio, naročito one koje su se odnosile na Južni Egipat, Nil i tajanstvenu zemlju Kuš.* Ostali delovi knjige su književna tvorevina, dakle izmi-

* Tim imenom su stari Egipćani nazivali Gornju Nubiju, danas teritoriju Južnog Egipta i Sudana. (Prim. prev.)

šljeni, ali trudio sam se da ostanem u granicama istorijski prihvatljivog.

Od svih mojih književnih proznih dela s istorijskom tematičkom, čini mi se da je ovo najbogatije i najživopisnije. Kad sam ga pisao, zamišljao sam nastavak pripovesti, koji će obuhvatiti godine Mojsija Oslobođioca, ali nisam ostvario tu ideju; danas, u osamdeset petoj godini, mali su izgledi da ću to ikada uraditi.

Dakle, evo priče za milenijum. Čitajte je polako i uživajte, priključite mi se na putu u drevni Egipat – mitsku živopisnu civilizaciju, u kojoj je začet monoteizam i u kojoj je čovek po imenu Mojsije tragao za Bogom.

Hauard Fast
decembar 1999.

BELEŠKA

Stari Egipćani su pisali *hijeroglifima*, to jest slikovnim pismom, toliko razvijenim da može potpuno i tačno beležiti govorni jezik. Da bi se to postiglo, slike ili znaci morali su imati trojaku primenu: prvo, kao neposredne slike predmeta, pojma ili reči; drugo, morali su imati slogovnu funkciju i predstavljati deo reči kao neposredna slika ili prateći zvuk; i treće, ograničavati reč već predstavljenu slikom.

Ovaj način pisanja kasnije je preinačen u takozvano *hijeratsko*, a još kasnije u *demotsko* pismo, ali u najvećem delu starog doba i u vremenu o kojem pišem preovlašivali su hijeroglifi. Stolećima su se ove slike opirale svim pokušajima prevođenja, sve dok ključ za njih nije konačno otkriven, kao što mnogi znaju, preko kamena iz Rosette;* pa današnji naučnici u ovoj oblasti čitaju egipatski isto tako dobro i potpuno kao što latinsti čitaju latinski.

Ipak, ima razlike; pošto su mnoga pitanja u vezi s izgovorom još nerešena, a transliteracija iz slika u naš alfabet je haotična,

* Prilikom prevoda ove beleške zadržana je izvorna latinička grafija, da bi autorove napomene u vezi s transkripcijom bile jasnije. Spomenuti kamen, pronađen kod grada Rozete, ispisan hijeroglifskim pismom, demotskim i klasičnim grčkim, danas se čuva u Britanskom muzeju. (Prim. prev.)

mnogi naučnici su razvili sopstveni nezavisni sistem transliteracije. Na primer, Amen-Hotep, kralj koji je uveo obožavanje Atona i promenio ime u Akh-en-Aton pominje se pod tim imenom u radovima eminentnog stručnjaka Džona A. Vilsona (John A. Wilson);* drugi, podjednako značajan naučnik prenosi ta imena na sledeći način: Amenofis i Ikhnaton. Budući da ja ne čitam hijeroglif, uzeo sam slobodu da izaberem one oblike koji su mi se činili najpogodnijim za izgovor, i samim tim najčitljivijim. Pokušao sam da ostanem veran i dosledan u prenošenju tekstova koji postoje u prevodu, ali pošto osećam da savremena upotreba najbolje izražava duh vremena, odbacio sam *thee* i *thou* u govoru.**

Reč *Pharaoh* nisam koristio u uobičajenom značenju, jer je u vreme Ramzesa II *Pharaoh* doslovce bio naziv ogromne palate koju je sagradio. Ramzes se obično naziva Bog Ramses ili Bog Kralj. Bukvalno značenje reči *Pharaoh* je *velika kuća*, i tek nakon Ramzesovog vremena nastao je običaj da se koristi kao kraljeva titula.

Izgleda da se većina naučnika u ovoj oblasti slaže da je *Mozes* egipatska reč koja znači „dete je dato“. U spoju s prefiksom značila bi [on] „je dao dete“. Trebalo bi imati na umu da je *Mozes* anglikanizacija; u hebrejskom se ime izgovara *Moše*; u drevnom Egiptu izgovor imena *Mose* je verovatno bio isti. Baš kao što je *Mosheh* anglikanizovano u *Moses*, egipatsko [on] „je dao dete“ najčešće se prenosi u obliku *Mose*, kao u imenima Ka-mose i

* U prevodu na srpski korišćeno je mahom spojeno pisanje: Ehnaton (*Akh-en-Aton*), Amenhotep (*Amen-Hotep*), Kamoze (*Ka-Mose*), Tutmoze (*Thut-Mose*). Moguća su neka odstupanja od vokalizacije (Amenemhat, ne Amon-em-het), a prednost su načelno dobijali odomaćeni oblici (npr. Tutankamon, mada akustički najlogičnije prenošenje hijeroglifskog znaka *ankh* sa *anh* nalaže Tutanhamon, Izida, ne Isis, sfinga, ne sfinks itd.). (Prim. prev.)

** Nominativ *thou* i akuzativ *thee* (ti, tebe) potisnuti su iz upotrebe u engleskom jeziku u sedamnaestom veku. Ovi oblici danas pripadaju biblijskom, crkvenom, svečanom ili poetskom jeziku. (Prim. prev.)

Thut-mose. Da izbegnem zabunu i pogodim pravu žicu kod čitalaca, koristio sam reč *Moses* u svim prilikama.*

Himna Atonu neznatno je promenjena iz stilskih razloga. *Kosen* prenosim s *Goshen* da bih izbegao zabunu,** a i zato što je ovaj drugi oblik uobičajen u našoj književnosti; naravno, oba naziva odnose se na isto mesto. *Kraljevski lakat* zamenjen je savremenim merama*** a umesto egipatskog primenjen je današnji način merenja vremena da se olakša čitaocima. Pošto je reč još aktuelna i slikovito dočarava vreme, kao meru za težinu koristio sam *shekel*, tada zajednički za sve zemlje starog Bliskog istoka.[sic.]

* *Mose*, kao element nekih teoforičnih egipatskih imena, u prevodu na srpski nije zamenjivan engleskim oblikom *Mouzis* (*Moses*), jer je ime utemeljivača jevrejske (mozaističke) religije kod nas slavenizovano kao Mojsije, a odstupanje od uobičajene transkripcije ne bi doprinelo jasnoći teksta. (Prim. prev.)

** Najveći deo biblijskih ličnih imena, toponima itd. u ovom prevodu naveden je prema već pomenutom prevodu Biblije, pa tako i „zemlja Gesemska“ (ne Gošen), što se odnosi na oblast pašnjaka u Donjem Egiptu, istočno od delte Nila, mesto gde su u Egiptu živeli Jakov i potomci Izrailja (1 Moj. 45. 10; 2 Moj. 9. 26). Da bi prevod bio bliži savremenom čitaocu, ovo pravilo ipak nije dosledno poštovano. Važniji izuzeci su Egipat, Liban, Hanaan (umesto Misir, Livan, Hanan), neki etnonimi (npr. Filistejci, Hanaanci umesto Filisteji, Hananeji), pojedine reči (princ, ne knez; nar, ne šipak; šekel, ne sikal). Čitalac koji želi samo da prati radnju može zanemariti fusnote. Verujem da one mogu biti korisne radoznalijima, koji će u komentarima naći reference i objašnjenja važnijih pojmova. (Prim. prev.)

*** Lakat (engl. *cubit*, lat. *cubitus*) – stara mera za dužinu (varira između 45,72 i 55,88 cm). (Prim. prev.)

GLAVNI LIKOVI U KNJIZI

MOJSIJE

ENEHASAMON: sestra Ramzesa II

RAMZES II: bog kralj Egipta

AMONTEF: sveštenik u Velikoj kući

SETI: lekar Enehasamon

SETIHOP: glavni vojni instruktor u Velikoj kući

RAMZESEMSETI: jedan od Ramzesovih sinova

NEF: inženjer u Ramzesovoj službi

REKOFAR: sveštenik zadužen za hirurgiju u Velikoj kući

SETIMOZE: glavni upravnik Velike kuće

SETIKEF: komandant Ramzesove vojske

HETEPRE: kapetan bojnih kola

NAVA: Mojsijev sluga, Levit

SOKARMOZE: drugi po starešinstvu u ekspediciji u Kuš

ATONMOZE: lekar u Karnaku

MERITATON: Atonmozeova ćerka

IRGEBEJN: kralj Kuša

IRGA: jedna od ćerki kralja Kuša

MARIJA: Mojsijeva sestra

DUGANA: plemenski vrač

PRVI DEO

Princ Egipta

[1]

NA NJEGOVI DESETI rođendan, kralj ujak je pristao da ga primi, pogleda ga, spusti mu ruku na glavu i možda mu čak kaže reč ili dve.

Uplašio se. Kada mu je majka rekla šta ga čeka, ukočeno je zurio u nju, širom otvorenih tamnih očiju, pa je shvatila da je veoma uplašen; ali, nije bila raspoložena da ga teši. Bila je suviše zabrinuta za sebe, i ta se briga već mesecima produbljivala. U stvari, jedva se sećala davnih dana kada ju je zdravlje još služilo; ako je nije bolela glava, boleo ju je stomak; ako nije bilo ni jedno ni drugo, mučio ju je opšti zamor ili bol u zglobovima, ili pak osećaj da joj otiču prepone. „Ne postaješ mlađa“, primetio je njen lekar, a ona je mrzovoljno uzvratila da trideset devet godina nije neka duboka starost ni za muškarca ni za ženu, i da mu ne plaća za filozofske primedbe nego za medicinske usluge. Ali njena mala laž, potaknuta zlovoljom i strepnjom – imala je četrdeset dve godine, i bila je godinu dana mlađa od svog brata, kralja – izvila je lekareve usne u nagoveštaj osmejka.

Kasnije, posmatrala je svoj odraz u ogledalu i oplakivala sebe. Drugi su to pripisivali raznim tragedijama u njenom životu;

samo ne činjenici da je sujetna i sebična žena, te da je jedina tragedija koja ju je istinski potresla bila gubitak lepote. Ni bolest, ni bol, ni umor, već gubitak te lepote za koju su smatrali da je zasenila čak i lepotu Nefertiti, prokletog imena i sećanja. Zato je sada svakog meseca imala krize opsesivnog sažaljevanja sebe. Ko će ikada saznati muke tih dugih mračnih noći u kojima je vreme proticalo beskrajno sporo, a ona je naizmenično plakala i molila se? A šta je sa satima koje je provodila s mastima, mele-mima, pomadama, medicinskim i magičnim mešavinama i u skarednim bajalicama upućenim bludnim boginjama Kadeša i Arzave i drugih dalekih i divljačnih mesta? Ima li koga vrednijeg žaljenja od nje? Kada je njen lekar došao ranije tog dana, rekla mu je više molećivo nego ogorčeno:

„Pogledaj me! Pogledaj mi kožu i ruke! I lice! Crne kese ispod očiju – brazde, bore, kese! Molim te, molim te!“, preklinjala ga je. „Pomozi mi!“

Lekar, mali debeljko dugih tankih nogu, po imenu Seti – kraljevsko ime za naduvenog čovečuljka – prostak iz seoskog blata koji je imao sreću što je njegovu majku, u godinama kada je bila mlada i privlačna, zaveo jedan sveštenik pa je tako svom sinu osigurala pokrovitelja za dobro plaćen poziv – taj lekar pomisli da su na kraju krajeva svi od iste građe, kraljevska princeza i seoska bludnica, svi su sazdana od istog kvarljivog i trulog mesa – princeza, koja će imati začine, sarkofag i večni život, i njegova majka, čiji se život jednostavno ugasio, pa je sahranjena u drvenom sanduku, ne umotana u lanene zavojе niti balsamovana – da su jednako slabi, kukavni i bespomoćni.

Takve misli su mu prolazile kroz glavu – misli kakve se ne bi usudio da gaji čovek na njegovom mestu u starim danima, jer je u to doba jedna princeza bila boginja, a od boginja nisu zaštićene ni misli; ali stari dani bili su zauvek prošli, i vrlo je malo ljudi, o lekaru da se i ne govori, videlo u Enehasamon boginju. Dao joj je klizmu da isprazni creva i rekao joj da jede grožđe, koje je dobro za otklanjanje umora. Njegova nauka nije

imala pouzdana znanja o koži, ali pošto je znao da ona kupuje pomade i meleme od raznih sveštenih šarlatana, obećao joj je sopstveni čudesni melem kad je sledeći put poseti.

Ležala je na divanu i jela grožđe kad je Mojsije došao na njen poziv, a čak i kroz veo morbidne brige o sebi morala je da primeti u kakvog je dugonogog i uspravnog dečaka izrastao. Crne kose, podrezane ravno iznad čela i duge i četvrtaste na leđima, stajao je prav kao strela, naučen na prinčevsko držanje; a po ravnim plećima i mrkoj koži vrlo je ličio na Egipćanina. Čak mu je i nos s visokim hrbatom, mada ne tako čest ovde u delti, bio tipičan za ljude iz Gornjeg Egipta,* i samo se visinom, težinom i krupnim kostima razlikovao od svoje mnogobrojne braće. Ipak, njegovo zdravlje, mladost i energija pojačali su njegovo sopstveno osećanje bolesti, pa je počela da se jada:

„Zašto ti je trebalo toliko dugo? Nisi dobar dečak! Nisi posluššan dečak! Drugi dečak bi dojurio kod svoje majke koja leži ovako bolesna. Ali ne ti. Ti svuda kasniš – svaki izgovor ti je dobar da ne dođeš majci.“

„Žao mi je“, jedva izgovori on. U stvari, pretrčao je ceo put kroz vrtove i beskrajne dvorske dvorane s visokim stubovima, pa je bio zadihan. „Došao sam što sam brže mogao, majko. Molim te, ne ljuti se na mene, majko. Molim te, voli me, majko. Došao sam čim sam čuo da me tražiš.“

„Budalasti dečake.“ Umeo je da joj se ulaguje, i nekako je osećao koliko joj je ulagivanje potrebno. „Nisam se naljutila, samo sam bila malo izazvana. Valjda bolest čini čoveka naprasitim i zlovoljnim. Ali tebi to ništa ne znači. Ti umeš samo da se

* Tradicionalna podela na Donji i Gornji Egipat zadržala se i posle ujedinjenja dveju zemalja. Donji Egipat je bio oblast oko delte Nila, okrenut Sredozemlju, Evropi i Aziji, ekonomski jak zahvaljujući trgovini, diplomatiji i ratovanju, i kosmopolitski; Gornji Egipat prostirao se najmanje do prvog katarakta, 1200 kilometara od ušća, uklješten među pustinjama, okrenut prošlosti i sudbinski vezan za Afriku. Ova primedba znači da je Mojsije imao fizionomiju čoveka iz pustinje. (Prim. prev.)

igraš, smeješ i sunčaš se. Zašto bi saosećao s jednom bolesnom i ružnom staricom?“

Ta njena izjava bila je tako ganutljiva i providna da ju je čak i mališan prozreo, i rekao joj da nipošto nije ružna i stara već, naprotiv, mlada i lepa. A za njega je, donekle, i bila, jer nije mogao pouzdano da sudi o lepoti; i dok je ležala tamo, mrkih i punačkih udova pokrivenih providnom tkaninom, okruglih dojki jedva skrivenih mrežastim grudnjakom ukrašenim draguljima, sa zlatnim naušnicama, ogrlicama i grivnama, koje su se presijavale i svetlucale pod plamtećim zracima sunca iznad otvorenog krova odaje, izgledala je lepa kako samo žena ume da bude. Pamtiće je takvu. Mada su pohvala i laskanje bili detinjasta pohvala i detinjasto laskanje, u tom turobnom trenutku likovala je zbog njih, a u istom tom trenutku, iznenada i prvi put u životu, on ju je seksualno video kao ženu, svesno je opažajući kao nagu ženu, predmet uzbuđenja i strasti. Ta misao ga je otreznila i, kad je zatražila da dođe i poljubi je, uzmakao je kao da je se boji.

Enehasamon prepozna taj trenutak muškosti bez jasne svesti o tom prepoznavanju; ali glas joj zazvuča nestašno kad je rekla: „Budalasti dečaće, priđi svojoj majci i poljubi je“. Zagrlila ga je kad ju je poljubio. „Tvoja majka ima za tebe divnu vest. Možeš li da pogodiš? Sigurno možeš.“

Ali on nije mogao da pogodi, a i šta bi to jedan princ uopšte mogao da poželi? Prinčevski život isključivao je potrebu za željama. Želje su bile za druge, ne za prinčeve i princeze. Već je bio dovoljno star da oseti kako su jake želje nekih ljudi – pohlepa i lakomost roja sveštenika, činovnika, upravnika i lekara koji su bili deo života u ogromnom dvoru; ali s jednim princem bilo je drukčije – ili mu se još tako činilo.

Bio je, mada još ne, *najvažniji* princ. Jer, mada to nikad nije rečeno, a kamoli objavljeno, nije mogao da žmuri pred saznanjem da je baš on, a ne neko drugi, *najvažniji* princ, legendarni i bogu slični proizvod sjedinjenja brata i sestre kraljevske krvi

– veze boga kralja Ramzesa i Mojsijeve majke. No to saznanje je pratila sumnja, jer ono nikada nije bilo potvrđeno, baš kao ni ogovaranja koja su nagoveštavala da on uopšte nije Ramzesov sin. U dvoru je živelo još najmanje stotinu njegove braće i sestara – ili polubraće i polusestara – svih uzrasta, a činilo se da im se svake nedelje pridružuje još neka vrištava beba. Međutim, bez obzira na broj, svi su oni bili prinčevi i princeze kraljevske loze.

Kao i drugi, šta je on uopšte mogao da poželi osim bogohulne pomisli koja bi mu katkad ophrvala srce – pomisao da ne želi da bude princ? Koliko se puta sa svojom kraljevskom braćom naginjao preko zida velike terase kraj koje se veličanstveno protezao Nil i tamo gledao brodove koje su čakljama gurali sa širokog mora i velike splavove od vezanog rogoza koji su plovali niz reku iz Gornjeg Egipta, iz dalekog tajanstva slapova i gorja, naoko bezbrižne porodice koje su živele na splavovima i голу mrku dečurliju, divlju i slobodnu poput ptica nebeskih! Ta deca nisu gajila strahopoštovanje prema kraljevom domu, jer su, kada bi se splav primakao zidu terase, na poznat način pozdravljali kraljevsko potomstvo, a pozdrave su propraćali neuljudnom dernjavom koja nije bila lišena prezira, i vikali su o čudima koja su videli – o crnim ljudima s Juga obojenih lica, o lavovima i leopardima i džinovskim slonovima pored kojih je čovek sićušan kao mrav, o majmunima i šarenim vodenim pticama i beskrajnim krdima antilopa – i još mnogo toga što je bilo mešavina istine, mašte i laži, nastala iz zavisti i jalovog razočaranja. Ali Mojsije i ostali nisu to znali.

„Ne, majko, kaži mi tu vest.“

Ona isisa sok iz jednog zrna grožđa, a onda pažljivo ukloni kožu i seme s usana i spusti ih u posudu na stočiću pored divana.

„Sutra, sine moj, bog vladar će nas primiti da te pogleda svojim očima, razgovara s tobom i – ko zna – možda će te blagosloviti.“ Njegov strah u tom času izazva u njoj nestrpljenje pre negoli saosećanje. Boji se Ramzesa! Njen otac, Setimerentah,

bio je čovek koga se trebalo plašiti. Još ne tako davno, u njenoj mladosti, bilo je drugo vreme s drugim običajima i, mada je bilo dosta dece, dvor nije vrveo od njih kao sada. Otac joj je bio hladan i ogorčen čovek koji je sebe smatrao gnevnom rukom boga čije je ime nosio.* Egipćanke su mu malo značile, osim da u njih posadi svoje kraljevsko seme, a – pored mahnitih osvajanja i gradnje – za nešto drugo mu je ostajalo malo vremena. Hiljade egipatske dece nosilo je njegovo ime, a roditelji su žurili da im ga daju ne iz ljubavi, već iz straha. Njegov sin Ramzes, njen brat, nije mu bio ni nalik; građen kao bik, s korakom pevca, nije mogao da vidi ženu a da je ne poželi. Hvalisao se da može da naseli zemlju svojim semenom, i Enehasamon je često, kad bi videla decu kako se kao bučna reka izlivaju u dvorske hodnike, verovala u njegovo hvalisanje.

Bilo je to Mojsijevo društvo, a njegova majka nije znala gotovo ništa o njihovim beskrajnim raspravama na stotinu zabranjenih tema – pored ostalih o Ramzesovoj božanskoj prirodi koju su težili da poistovete s besmrtnošću. U nju i jesu i nisu verovali, plašili su je se i ismevali je, klanjali joj se i hulili na nju – ali je nisu odbacivali jer su svi oni – i niski i visoki, i debeli i mršavi, i balava derlad i razmetljivi nasilnici – svako je verovao da u sebi nose deo te besmrtnosti. Svi osim Mojsija; on se među njima kretao kao uljez; hulio je manje od njih i prihvatao je božansku prirodu velikog cara više iz straha negoli iz vere. Majka nikada nije osećala koliko je taj njegov strah dubok i čvrsto utemeljen; a ne bi shvatila ni da joj je objasnio. Iza nje je bilo dve hiljade godina obogotvoravanja, a naporedo s tim i iskustvenog saznanja da božanstvo ne donosi ni pošteđu od bolesti ni naročitu sreću. Bolest koja joj je otela zdravlje i lepotu nije bila u suprotnosti s činjenicom da je na neki način besmrtna. Međutim, u sinovljevim, Mojsijevim mislima život i smrt,

* Set je bio egipatski bog zla, brat ili sin i smrtni neprijatelj Ozirisov. Odgovara Tifonu u grčkoj mitologiji. (Prim. prev.)

božanstvo i besmrtnost, bili su zamršeni u klupko nesigurnih niti njegovog kratkog života.

Kad je rekao: „Ne, ne, molim te, majko moja, ne. Ne želim. Molim te...“, ona nije mogla da zna kako mu je u pameti još živo sećanje na jedan doživljaj od pre samo nekoliko nedelja. Dogodilo se to u jednoj pauzi za igru, između učitelja, sveštenika ili vojnih instruktora, dok su opušteno lutali kroz palatu i sve se glasnije junačili. U hodniku s moćnim stubovima, koji je povezivao dva ogromna krila velikog zdanja, dva princa su izazvala jedan drugog na takmičenje u penjanju uz zavesu sa strane. Te lanene draperije, oslikane i dekorisane živim bojama, visile su s alki na šipkama postavljenim između stubova u vrhu svakoga od njih. Uspravni kameni podupirači bili su visoki dvanaest metara, a Mojsiju i ostaloj deci su, onako masivni, izgledali još viši nego što su stvarno bili. Mojsije nije bio jedini čije je junačenje zamenio strah kad su deca počela da se veru. Međutim, oni su se peli kao majmuni, majmunski vešto, svaki se hvatao za kraj ogromne zavesu, šaku pred šaku, pa sve više, u žurbi da preteknu jedan drugoga. Prvi je stigao jedan mršav jedanaestogodišnji momčić, pravi Ramzes po krvi i božanskom nasleđu, ali tek što je dospao na vrh, jedva vidljiv u dubokoj senci ispod visoke tavanice, zavesa na njegovom kraju odvojila se od bronzanih alki i on je, nemajući za šta da se prihvati, poleteo ka podu. Mojsiju se činilo da se beskrajno dugo prevrće i prevrće u vazduhu i vrišti od straha pre nego što je udario o tlo; udario je glavom, i jeziva krvava masa naterala je decu da nastave njegov vrisak dok su gledali u užasnu malu hrpu koja je ostala od božanske besmrtnosti.

Mojsije je razmišljao o tom događaju moleći svoju majku, ali samo ju je opet ozlovoljio i naljutio.

„E pa, zaista ne znam šta da ti kažem! Ne znam šta ti je došlo.“

„Molim te, majko!“

„Glupi derane!“, planu ona. „Povredi me! Slomij mi srce! To bi te zadovoljilo, je li?“

„Ne... ne, majko moja.“

Tamne oči mu se ispuniše suzama, i to malo stiša njen bes. U ovo poročno doba malo je dečaka marilo za svoje majke. „A ako umrem i odem da ležim podno Setijevih nogu, hoćeš li me oplakivati? Kako ne razumeš? Ako mi bog Ramzes naredi, a ja mu kažem: 'Oh ne, brate moj, ništa od toga. Želiš da vidiš mog sina Mojsija, ali on ne želi da vidi tebe!', šta onda? Jesam li mrtva? I čija ruka će me ubiti?“

„Ne, majko moja. Molim te ne govori tako.“ Sada je ozbiljno plakao, suze su mu se kotrljale niz ravne obraze, i bio je tako lep, visok i osećajan, da ju je i protiv njene volje dirnuo u srce, pa je raširila ruke, privila mu glavu na nedra i nežno mu otrla suze.“

„Hajde“, šaputala je, „dosta toga. Poći ćeš sa mnom sutra i primićeš božanski blagoslov. Niko u dvoru nije lepši od tebe, i jedva čekam. Sutra izjutra poslaću po Reu, svoju ličnu frizerku, da ti sredi kosu i pospe ti uvojke zlatnim prahom. Na obe ruke nosićeš svete Amonove grivne, par koji sam nasledila od svoje majke – a sada ih predajem tebi, svom jedincu. Uvek će biti tvoje; neće otići sa mnom u grobnicu. Nosićeš samo komad sukna oko bedara, jer želim da ti vidi telo u svoj golotinji, da vidi kako si lep i savršen. Nosićeš i moj zlatni đerdan, jer smo sada iste visine. Bićeš princ kakvog ovaj dvor još nije video, i bog će to da prepozna. Neka je i bog, ipak mi je brat, i neće to lako zaboraviti – bar ne dok sam ja živa. Eto, sine moj. Zar ćeš da strepiš od jednog tako divnog trenutka? Za ime sveta, čega imaš da se bojiš?“

On se odvoji od nje, uspravi se i reče lagano, ali s očajem i ozbiljnošću: „On će da me baci natrag u vodu.“

„Šta!“

Video je sumnju, strah i patnju od koje joj se lice iznenada zgrčilo, ali sopstveni strah natera ga da ponovi ono što je već rekao: „On će da me baci natrag u vodu.“

„Ko ti je to rekao?“, prošaputa ona promuklo.

On odmahnu glavom.

„Mojsije, kaži mi!“, gotovo vrisnu ona. „Naređujem ti.“

On opet odmahnu glavom. „Dao sam tvrdnu veru, zarekao se *pravdom*.“

„A moja pravda?“

„*Svojom pravdom*“, ponovi on nesrećno.

„Neki sveštenik? Neki pogani sveštenik, niskog roda i ljubomoran. Znam. Sada su svuda – prislušuju, kuju zavere, spletkare. Pa, još znam razliku između jednog sveštenika i princeze Egipta! Zaklaću ga sopstvenim rukama!“

„Nije sveštenik“, izusti on molećivo, sada prestrašen tim nečuvenim ispadom.

„Onda neko derište kakve moj kraljevski bik od brata začinje svake noći s bednim kurvama!“

„Ne mogu da ti kažem.“

Ona iznenada ispruži ruku i zgrabi ga za mišicu tako snažno da je jauknuo od bola, a zatim mu reče s najhladnijim gnevom koji joj je ikada čuo u glasu:

„Pa, lažu te, sine moj – lažu te podlo i sramno. Jednog dana ćeš naučiti koliko često i s kakvom lakoćom ljudi govore laži. Dakle, izbij to zauvek sebi iz glave. Uskoro ćeš odrasti – i tvom detinjstvu mora da dođe kraj. Slušaj me. Nikada ti nisam rekla ko ti je otac. Ne kažem ti ni sada. Za to imam svoje razloge. Ali reći ću ti ovo: bog Ramzes je čovek kao svaki drugi. Znam to. Sestra sam mu. Ležem u krevet s njim. Razumeš li šta to znači, sine?“

Mojsije nesrećno klimnu glavom.

„Ali u jednome ostajem odlučna – ne smeš se bojati Ramzesa. U stara vremena verovali bi da je on rođeni bog“, nastavi ona s izvesnom beznadežnom žestinom. „Neki još veruju da će umreti božanskom smrću i otići da sedne na presto pored Setija. To je moguće, ali ko se vratio da posvedoči? I zapamti, on ima više razloga da se plaši mene nego što imam ja da se plašim njega, budi siguran u to, a zacemento više nego što ih imaš ti. Sada idi da se igraš – i ostavi me.“

On je i dalje stajao tu, pritisnut i okovan sopstvenim jadima, a kad ga je pitala zašto ne ide, uzvratilo je pitanjem, ne manje očajno od nje:

„Je li bog kralj... je li on moj otac?“

Lice joj je bilo umorno i ispijeno kad je odgovorila s mirnoćom koja je upotpunila njegov užas: „Rekla sam sve što sam imala da kažem. Nikada me to više ne pitaj, sine moj. Majka sam ti, ali takođe sam kraljevska princeza Velike kuće, i niko, pa ni moj sin niti bilo koji čovek na ovom svetom egipatskom tlu, ne sme da me izaziva takvim pitanjem. Sada idi i igray se. Umorio si me, budalasti dečaće. Ostavi me samu.“

On tada pobeže odgurnuvši zavesu, i ostavi vrata da se klate iza njega, projuri pored niza mračnih stubova na svež vazduh i sunce; a iza njega, majka ostade da plače. Plakala je zbog sudbine koja ju je zadesila, plakala je zbog sebe, žalila za izgubljenom mladošću i lepotom, i tugovala zbog svojih oduvek jalovih slabina. Plakala je od ljubomore i mržnje prema svom bratu, zbog milosnica koje su tako žudno krasile bratovljev krevet, iz mržnje i ozlojeđenosti prema svakom živom čoveku u velikoj palati osim prema jednom detetu koje je sada tražilo ono malo ljubavi koliko je bila u stanju da pruži.

[2]

GOTOVO NA SUNCU, u svetlim vrtovima koji su se prostirali pred njim, zaustavi ga blag i svilen glas: „Mojsije, Mojsije... kuda tako brzo i pomamno? Osvrni se, dečaće.“ On se okrete i ugleda sveštenika kako sedi na stoličici u prijatnoj hladovini jednog stuba, u beloj odori razapetoj preko debele pihtijaste trbušine, sa slabim podrugljivim osmehom na licu kao pun mesec. „Oh, dođi ovamo, dečko, i ne jurcaj kao kobila koja njuši pastuva. Šta je moglo da te uplaši što ne bi uplašilo mene? Da ja tako pretrčim dvadeset koraka, pao bih mrtav, pa bi majstori balsamovanja imali posla oko mene. A, Mojsije? Hoćeš li da te zovem plašljivim princom?“

„Ne... ne, svetosti, molim vas, nemojte.“

Svešteniku se to učini zabavnim, i zasmiejucka se, a slojevi sala uzdrhtaše mu od talasa veselja. Odora mu se otvori i Mojsije zaboravi na strah, opčinjeno zureći u otkriveni veliki trbuh koji se tresao.

„I ne zovi me 'svetosti'“, prigušeno se smejao. „Sveti su samo mrtvi, a potrebne su hiljade tona kamenja da se takvima i održe. Znaš kako se zovem, Amontef, a tvoje glupavo ime je Mojsije. Poznavao sam ti majku, boginju Enehasamon, pre nego što si se rodio, kad je bila mlada i lepa, a i ja sam bio dovoljno mlad i mršav da se dva puta okrenem za nekom lepoticom, čak i za princezom. Da. Vidiš, sećam se imena, za razliku od tebe, jer sam Amonov sveštenik, a ti si praznoglavi dečak – praznoglav kao svi dečaci. Hajde, šta te uplašilo, prinče Egipta?“ Prestao je da se smiejucka i pronicljivo se zagledao u Mojsija, s bleskom topline i simpatije u sitnim očima.

„Ništa“, odgovori Mojsije, bezmalo odsutno.

„Ništa?“, ponovi sveštenik prepredeno gledajući dečaka. „Divlje ništa? Rogato ništa? Dečaće, slušaj me – ja sam ti dobar prijatelj, i da nisi samo mlad praznoglav vetropir, cenio bi prijatelja kao što je stari debeli Amontef.“

Mojsije je bio dovoljno mudar da posumnja u prave namere sveštenika koji se ulaguje jednom princu, pa ne pokloni suviše pažnje ovim rečima. Prvi put postade svestan sopstvenog lukavstva, i upita sveštenika što je mogao nemarnije:

„Onda, Amontefe, mora da si poznavao moju majku kad me je rodila?“

Veselost i toplina nestadoše s debelog lica, i ponašanje sveštenika odjednom zahladni do ravnodušnosti. On odgovori glasom tuđinca: „Dvor je prepun dečurlije. Šta sam ja, Mojsije, babica, pa da se sećam svakog mladunčeta koje se izleglo? Idi i igray se, dečaće!“ Ali, kad je Mojsije prešao desetak koraka, sveštenik ga pozva:

„Prinče Egipta, kad misliš da ćeš postati čovek?“

„Već sam čovek“, odgovori Mojsije ljutito i pomisli: *Više sam čovek nego ti, debela stara budalo.*

„Ti si jedan nedotupavan šupljoglav šmrkavac“, reče sveštenik. „Kad budeš verovao da si čovek, potraži me i imaću nešto da ti kažem.“

[3]

U TO DOBA, mada je imao tek četrdeset tri godine, Ramzes je stolovao već dvadeset šest godina, i prost narod, seljaci koji su obrađivali svoje male parcele zemlje bogatog aluvijalnog tla uzvodno i nizvodno kraj Nila, već su govorili da egipatski presto nikada nije počastvovao bog kao što je Ramzes. Za razliku od svog oca Setija, koji je svoju *pravdu* – to drevno shvatanje savesti i najdragoceniju karakternu oznaku u očima Egipćana – isterivao s hladnim besom i neumoljivom odlučnošću, Ramzes je bio čovek koga su obični ljudi mogli da razumeju i vole, možda zato što su kraljevsku bezobzirnost pogrešno tumačili kao dobrodušnu jednostavnost. Uporedo s tim, imao je ljudske osobine koje uvek učvršćuju sigurnost u jednog boga. Šepurio se i lagao bez stida i srama. Bio je krupan, moćan i naočit čovek, kome su u krvi bili preterivanje i požuda. Jeo je obilato, s uživanjem i nasladom, satirao velike količine pića a da mu nikada nije udarilo u glavu, i dokazivao muškost na način koji je više od svega uveravao njegove podanike da mu je božanska sila utemeljena u stvarnosti. Da mu je naizgled neiscrpna muževnost – ili pohota, kako bi je nazvali neki – udružena sa sadizmom, osobinom ne tako stranom prethodnim egipatskim kraljevima, ili da ju je ispoljavao cepidlački i bolesno, narod bi to jednostavno trpeo kao što se podnose neizbežna zastranjivanja božanstava na prestolu; ali tu je bio on, tako veliki, tako besprimeran, tako savršen da su se dičili njegovom slavom, koja se već bila pronela širom poznatog sveta.

Taj ponos je morao da obuhvati i prihvatanje Ramzesovog neobuzdanog svestranog ukusa. Bilo je jasno da prolazi vreme

starog poretka, one večne i nepromenljive postojanosti Egipta koja je sezala u davninu i nestajala u maglovitim oblacima vremena; ipak, nije bio običaj egipatskih bogova kraljeva da obilaze gradska pristaništa, gde su vezivani brodovi iz dalekih mesta, i lično se pogađaju za nove milosnice. Praksa da nijedna zgodna Egipćanka koja kralju zapadne za oko ne može izbeći da legne s njim bila je jedno; nešto sasvim drugo bila je Ramzesova navika da za svoje ljubavnice uzima žene iz svih naroda – čudne paganke, crne, bele, smeđe, žene iz tako dalekih i malo poznatih mesta kao što su Filisteja, Dardanija, Hati, Sicilija, Krit i Sardinija, Kuš i Vavilon, Pedesija i Arzava, Ugarit i Megido, uz dvadesetak drugih gradova, plemena i naroda – i da slavi kraljevsko poreklo svakog derišta koje bi ove strankinje oždrebile. Međutim, sve što je Ramzes radio bilo je prožeto saznanjem da on to radi bolje i blistavije od ma kojeg svog prethodnika.

Nije ga zadovoljavala davnašnja titula koja mu je pripadala – faraon, što znači *velika kuća* – u figurativnom smislu, kakvu su nosili oni pre njega. Ako treba da ga znaju kao vladara velike kuće, onda takva kuća mora i da postoji; uzeo je grad Tanis u delti, nazvao ga Ramzes, prema sebi,* i pregnuo da gradi kuću kakvu svet još nije video. U središtu je podigao svoju palatu, doslovce veliku kuću, zdanje tako kolosalno i s toliko prostorija, odaja, hodnika, terasa i vrtova da se u njemu moglo živeti deset godina a da se ne upozna celo. Nijedna palata slična toj nije pre toga postojala u Egiptu, niti bilo gde drugde, niti je postojao grad kao što je Ramzes. Kralj je sagradio pristaništa i skladišta koja su postala središnja tačka svetske trgovine, i u Ramzes su iz susedstva i izdaleka uplovljavali brodovi svakog naroda koji

* Ovu odluku Ramzesa II diktirali su i verski i politički razlozi. Vladar je želeo da pokaže nezavisnost od tebanskih teokrata (Teba je bila sedište Amonovog kulta), Memfis je bio suviše vezan za tradiciju, a Jug je uvek pokazivao znake neposlušnosti. Tanis je nikao na temeljima srušene prestolnice Hiksa Avarisa, verovatno „na polju Soanu“ ili u blizini (Psal. 78: 12, 43), a kralj ga je nazvao Per-Ramzes, tj. Pirames. (Prim. prev.)

je trgovao ploveći morima. Kralj je, takođe, dizao spomenike i grobnice i naručivao kamene kipove koji su sve dotadašnje u Egiptu pretvarali u patuljke.

Štaviše, kamen i kamene građevine postali su kraljeva strast i pokretačka sila. Veza između besmrtnosti ovekovečene u kame- nu i ljudske besmrtnosti bila je vrlo stara i duboko ukorenjena u svesti Egipćana, a Ramzesu ništa nije bilo dovoljno, nikad mu nije bilo dosta kulučenja da bi se sagradilo nešto što je naumio da sagradi. Sve to bi po završetku bilo premalo u njegovim očima. Čak i velika prestona dvorana u kojoj je sudio i presuđivao sada se činila nedovoljnom da udomi jednog boga; mada se Mojsije, koji ju je tog dana video prvi put, zadivljen veličinom i neodoljivom raskoši te prostorije, osećao kao žabac bačen u reku Nil, izgubljen i neprimetan.

U stvari, kraljevska dvorana bila je dugačka tridesetak metara i široka oko dvadeset – ni u kom slučaju najveća prostorija u palati. Pod je bio od crnog bazalta, lepog tvrdog mermera koji je Mojsije tako često viđao kako lagano plovi Nilom na velikim trščanim splavovima iz daleke zemlje Kuš, iz čijih je rudnika vađen; prestono postolje bilo je od belog krečnjaka sa zlatnim i srebrnim umecima, a sam presto na kojem je sedeo Ramzes bio je starinski, veliki isklesan blok najbleđeg alabastera, s naslonom visokim nepuna dva metra. Lanene zavese na bočnim stranama dvorane bile su bele, okačene između granitnih stubova visokih devet metara, izvezene hijeroglifima i daleko od verodostojnog izveštaja o slavi kraljeve vladavine – a sadržale su upečatljiv prikaz velikog rata s Hatijem*. Iza samog kralja dizao se zid od opeke, ukrašen šarenim mozaikom koji ga je predstavljao u

* Carstvo Hetita, drevnog naroda iz Anadolije. Oblik *Hatti* nađen je kao geografski naziv u tekstovima pisanim klinastim pismom dok ime Hititi potiče od biblijskog hebrejskog *Hitti* (nejevrejin), pl. *Hittim*, s promenom vokala u skladu s hebrejskim fonetskim pravilima. Mada neki filolozi smatraju da je završno *i* samo dodatak koji označava genitiv, a da bi nominativ trebalo da glasi *Hattu* (prestonica carstva bila je Hatuša), danas se konvencionalno koristi oblik Hati. (Prim. prev.)

bojnim dvokolicama, kako vitla buzdovanom dok mu se konji propinju na polju prekrivenom mrtvim Hetitima.

Sam kralj je sedeo u odeždi boga sunca Rea – opremi čijem je nošenju bio sve skloniji i koja je u svojoj jednostavnosti dobro pristajala snazi njegovog mišićavog tela. Potpuno odsustvo nakita – ni ogrlice na ramenima, ni grivne, ni prstena – upadljivo je odudaralo od razmetljivog i blistavog paradiranja svih ostalih u prestonoj dvorani. Ima li dragulja koji bi uvećao slavu Rea ili kralja? – I eto, on, gospodar sveg nakita, jasno je dokazivao da sam ne mora da se bakće s njim. Na glavi je nosio zlatnu krunu Rea, jednostavnu zlatnu traku bez ukrasa, koja mu je okruživala glavu tačno iznad čela, visine nekih dvanaest-trinaest centimetara, slično skraćenom, izvrnutom fesu; a u desnoj ruci, u krilu, držao je, shodno običajima, zlatan srp. Od odeće je nosio samo jednostavnu nabranu suknju do kolena, sašivenu od belog lanenog platna. Stopala su mu bila bosa, a ni na nogama nije imao nikakav nakit.

Mojsija, koji je dosta puta video kralja izdaleka, ali mu se nikada nije dovoljno približio, razočarala je i zbunila njegova prosta odeća. Svako u prestonoj dvorani – sveštenici i upravnici, kraljeva svita i razne dame neutvrđenog položaja i odnosa s njim, vojni zapovednici i visoki činovnici, kraljevi potomci stasali do muževnosti i stranci koji su opčinjavali Mojsija čudnim frizurama i odećom, princeza Enehasamon, pa i sam Mojsije – svi su bili odeveni bogatije i kitnjastije od kralja; Mojsije nije razumeo da samo neko tako moćan kao kralj sme da se odrekne nakita. Prvi put je posumnjao u svemoć živoga boga Egipta, i to mu je pomoglo da obuzda strah; a obuzetost spoljnim sjajem i bojama kojima je prizor obilovao, mirisima i začинима koji su mu golicali nozdrve, pričom hijeroglifa koja se otkrivala njegovim školovanim očima, a naročito velikom šarenom slikom iza prestola – romantičnim prikazom bitke, mrtvih Hetita i konja koji grizu đemove i propinju se – uticala je na to da strah od kralja, koji je brzo opadao, potisne iz svoje duše.

Vremenom se dovoljno pribrao da staloženo gleda kralja, i primetio je sličnost s Enehasamon – široku vilicu, puna mesnata usta, obrve koje se pružaju uvis i malen, tanak nos. Prizor poznate glave nasadene na snažna mišićava ramena činio mu se neprikladnim. Baš u času kad mu je majka došapnula: „Mojsije, ne bleni tako!“, kraljev pogled sreo se s njegovim, a onda je podigao oči i prepoznao Enehasamon. Bledo se osmehnuo i pokretom glave pozvao je da pride, a zatim promrsio reč ili dve i otpustio sveštenika s kojim je razgovarao, što je bilo u potpunom neskladu s ponašanjem boga kakvo je Mojsije zamišljao. Kada se sveštenik povukao, Mojsije je primetio da bez kraljevog miga niko ne prilazi prestonom postolju bliže od šest metara – a čuo je i užurban majčin šapat:

„Zapamti, na postolju padni ničice – a onda lagano puzi napred dok obrazom ne dotakneš božje stopalo. Priljubi se uz pod i ostani tako dok ti ne naredi da ustaneš.“

Mojsije ničim ne pokaza da ju je čuo dok je ukočeno koračao uvežbanim prinčevskim hodom, propisanim u svečanim prilikama. Opazio je da je žamor glasova zamro i, mada se nije usuđivao da se osvrne, bio je siguran da su svi pogledi prikovani u njega i majku. Radoznalo su ga posmatrali čak i stražari iza prestonog postolja, a kada se odvažio da hitro pogleda kralja, u crnim, duboko usađenim očima otkrio je isto radoznalo interesovanje. Čim je kleknuo i počeo da puzi uz hladne stepenice koje su vodile na prestono postolje, video je majčine noge kako odmiču čvrstim korakom; ali on lično je bio srećan što je opružen na podu i što se ležeći praćaka ka bogu. Taj način predstavljanja nije samo pružao kakvu-takvu zaštitu njegovoj uzdrhtaloj duši, nego ga je oslobađao i obaveze da gleda u božansko lice. Dok je puzao, čuo ih je kako se pozdravljaju.

„E pa, sestro moja – vidim da si mlada i lepa kao uvek. Dobro došla.“

„Znaš i sam da je to koješta. Nisam ni mlada ni lepa, i ležim bolesna u nekom ćošku ove palate i patim. Usamljena sam i zaboravljena kako samo žena može da bude.“

„Da sam samo znao...“

„To je nevažno, brate moj, a imam utisak da te ne bi mnogo potresla nikakva moja bolest. Ali nisam tu da se svađam s tobom. Dosta smo se svađali i, što se mene tiče, rado ću to da zaboravim. Dolazim jer si mi pre pet godina obećao da ćeš pogledati mog sina i dati mu kraljevski blagoslov kad navršiti deset godina.“

„Jesam li zaista?“

„Za tebe je to sitnica, brate, ali meni znači mnogo. Obećao si i jasno se toga sećam.“

„Uvek si imala dobro pamćenje, Enehasamon, a ja sam, avaj, zaboravan. Dakle, ovo ti je sin?“

Mojsije je drhteći ležao pred njim, obraza priljubljena uz bosu božansku nogu, gušio se od jakog miomirisa i ponavljao u sebi: *Molim te, molim te, dragi bože, pusti me da otpuzim nazad, ali me ne teraj da stojim pred tobom.*

Međutim, bog je blagoizvoleo nešto drugo, i rekao je glasom koji nije zvučao neprijateljski: „Ustaj, dečaće, da te pogledam.“

Mojsije pokuša da ustane, ali začudo volja za pokretom nekako mu se ne prenese u udove, i on ostade da leži kao oduzet moleći se u sebi da mu ruke i noge reaguju na podsticaj. Ramzes mu blago pogurnu lice nogom.

„Hajde, dečaće. Ustaj! Niko ti neće nauditi i nemaš čega da se bojiš.“ A potom se obrati Enehasamon.

„Koliko kažeš da je momčić star?“

„Deset godina, kao što već znaš, brate moj. Dosta je bilo, Mojsije, diži se!“

Majčin ton ga oslobodi oduzetosti i, crven od stida, Mojsije uspe da ustane i otkri da se Ramzes smejućka slađe nego što bi to normalno iziskivao prizor jednog uplašenog dečaka. Ponižen, Mojsije obori glavu kad Ramzes reče Enehasamon:

„Sestro draga, primi moje izvinjenje. Sećam se. Ime me je podsetilo – naravno, ime. Ko bi drugi ako ne moja mila sestra

odbio da se povinuje hiljadugodišnjem običaju, dostojnom poštovanja? Ta nemoj, Mojsije! Eh, dečaće“, obrati se sada Mojsiju, kome je jedina uteha bila što Ramzes govori tako tiho da ne može da ga čuje niko osim onih na postolju prestola, „ne obaraj glavu kao neka glupa stidljiva curica. Ispravi se i neka svi vide da je tu s nama jedan princ Egipta. Neću te pojesti, dečaće!“

„Da, vaša svetosti.“

„I ne zovi me 'svetosti'“, opomenu ga on gotovo istim rečima kao onaj debeli sveštenik. „U današnje vreme taj naslov jeste omiljen u Egiptu, ali ne i u našoj porodici. Ne priliči mi i daleko sam od svetosti; ja sam matori poročni jarac, što će ti majka reći prvom zgodnom prilikom.“

Ramzes i Mojsijeva majka bili su u nekoj vrsti zavade, koju dečak nije shvatao, ali ju je osećao kao smrtonosni mač koji im visi nad glavom. Posle ovoga što je izgovoreno sigurno se ugasila svaka nada da on ili Enehasamon živi napuste prestonu dvoranu, i svim srcem se molio da majka pripazi na jezik i obuzda ga. Ne samo što mu nije pročitala misli, nego je uzvratila s negodovanjem:

„Nikada, i nemaš pravo da to kažeš, brate! Gde ti je *pravda*, gde ti je srce? Učila sam ga samo poklonjenju i odanosti bogu koji sedi na egipatskom prestolu.“

„Draga moja sestro, mene samo zabavlja njegovo ime, a ti mi sada prebacuješ svakojake zle misli. Još nisam video jednu bolesnu ženu tako punu sirceta kao što si ti. Stavi ruku u moju.“

Do krajnosti zbunjen, Mojsije vide kako se majčina ruka spušta u Ramzesovu, a za sve to vreme smešila mu se s mešovitim prezira i poštovanja – ili se bar tako činilo Mojsiju, koji je u poslednje vreme retko video da mu se majka osmehuje. Bilo kako bilo, povratio je dovoljno hrabrosti da ga upita:

„A šta nije u redu s mojim imenom, gospodaru Ramzese, oče moj?“

„Vidiš, Enehasamon, deran ima jezik i mudro ga koristi, ako smem kažem“, reče kraljevski bog i mahnu zlatnim srpom. A

onda se obrati Mojsiju: „Ništa ne fali tvom imenu kao imenu, gospodine, ali to je samo deo imena, a gde je drugi deo, pitamo se mi. Ne zabavljaš me ti, nego moja kraljevska sestra, koja radi ono što nikom drugom ne bi palo na pamet – uznemirujuća osobina kod jedne žene, Mojsije. Što se tvog imena tiče – njegovo značenje lepo zvuči – dete je dato.“ On se sada okrete ženi. „Ali, gde je ostatak, sestro?“ I u glasu mu se oseti blag podsmeh. „U celom Egiptu nema još jednog Mojsija – jer Mojsije uopšte nije ime. To je pitanje sestro, i to dosta drsko.“

Enehasamon odmahnu glavom, a oči joj se opasno suziše. Da ju je Mojsije tada posmatrao, ponovo bi premro od straha, ali on je kao opčinjen zurio u kralja, koji slegnu ramenima i reče:

„Samo se malo šalim, dečko. Da si Tutmoze, Amonmoze, Anubismoze, ili neki od dvadeset drugih Mozea, niko ni trepnuo ne bi. U stvari, sviđa mi se ime Mojsije – takvo kakvo je. Dete je dato, i to je dovoljno. Ne gledaj me tako, sestro – jer mislim da smo oboje očistili srca od takvih misli. Klekni, Mojsije, i daću ti blagoslov bogova Egipta. Milostivo će gledati na tebe i skrenuti strele od tvog vrata, a noževe od tvog srca. A možda će te se i pribojavati, pa ti, kad pređeš u njihovu zemlju, neće uskratiti večni život koji baštine prinčevi Egipta.“

Kad je kleknuo i osetio kraljevu šaku na svojoj glavi, Mojsije je samo potajno odahnulo s dubokim olakšanjem što se sve završilo tako dobro. Bio je suviše mlad da razmišlja o večnom životu, ali dovoljno star da želi da živi bar dok ne pobegne iz blizine ovog nepredvidljivog čoveka.

[4]

BILO JE NEVEROVATNO kako je brzo zaboravio svoj strah. Dečak ostaje dečak, čak i u božjoj palati, a Mojsije je tu češće bio srećan negoli nesrećan. Život mu je bio ispunjen i, mada je povremeno sa zidina velike palate zavidljivo gledao seoske momčiče, ulične mangupe i siročad sa reke kako neobuzdano